

“TASVIRIY SAN’AT” FANINING O’QUVCHILAR TA’LIM-TARBIYASIDAGI ROLI VA O’RNI

Rustam Eshmirzayevich Xolmirzayev

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti talabasi

ANNOTATSIYA

Maqola eng avvalo tasviriy san’at fanining bugungi kunda umumta’lim maktablari o’quvchilarining aqliy, ma’naviy, ekologik tarbiyalangan, intensiv fikrlaydigan hamda tashabbuskor bo’lib komil topishiga ko’mak beruvchi omillar xaqida yozilgan. Maqolada shuningdek buyuk mutafakkirlarning fikrlari, fanning yurtimizda olib borilayotgan izchil bunyodkorlik ishlariga kelajakda qo’shadigan xissasi xaqida xam yoritib ketilgan.

Kalit so’zlar: Rangtasvir, grafika, haykaltaroshlik, ranglar, qalam, mo’yqalam, akvarel, palitra.

THE ROLE AND PLACE OF FINE ARTS IN STUDENT EDUCATION

ABSTRACT

First of all, the article is written about the factors that help today's students of the fine arts to develop mentally, spiritually, ecologically educated, intensively thinking and enterprising. The article also discusses the views of great thinkers and the future contribution of science to the consistent creative work carried out in our country.

Keywords: Painting, graphics, sculpture, colors, pencil, brush, watercolor, palette.

KIRISH

Tasviriy san’at o’quv predmeti har bir inson uchun zarur bo’lgan badiiy estetik madaniyatga doir elementlar, bilim va malakalar beruvchi omildir, chunki har bir o’quvchi kelajakda qaysi sohada ishlashidan qat’iy nazar u go’zallikdan bahramand bo’lishi, undan zavqlanib dam olishi, hordiq chiqarishi, ish vaqtida sarflangan quvvatini tiklashi lozim. Bunga u yuksak badiiy saviyada ishlangan sanat asarlari bilan muzey, ko’rgazmalar va boshqa joylarda tanishish, ularni idrok etish, ulardan zavqlanish orqali erishadi. Shuningdek, ko’pchilik o’quvchilar o’zlarining kelajak hayotlarida ma’lum miqdorda rasm

islashlariga to'g'ri keladi. Rasm chizishni bilish, faqat rassomlar, dizaynerlar, me'morlar uchungina emas, o'qituvchilar, injenerlar, tibbiyot xodimlari, quruvchilar, agronomlar, harbiylar, olimlar uchun ham zarurdir. Ularning har biri o'z f'oliyatlarida rasm, sxemalar, diagrammalar, eskizlar orqaliso'z bilan tushuntirib bo'lmaydigano'z g'oya va fikrlarini tasvirlab ko'rsatishga harakat qiladilar. Lekin bu tasviriy, amaliy va me'morchilik san'atlaridan chuqur va keng bilim va malakalar berish kerak ekan, degan ma'noni anglatmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tasviriy san'at fanini o'qitishdan maqsad bolalarda kuzatuvchanlikni o'stirish, borliqni ko'ra bilish, qolaversa shu orqali xotirani rivojlantirish hisoblanadi. Ma'lumki, tevarak-atrofdan olayotgan axborotlarning deyarli 90 foizidan ortig'ini ko'z orqali oladi, qolgan 10 foizini quloq, burun, og'iz va boshqa a'zolari orqali o'zlashtiradi. Bu sifatlar borliqni udrok etish mashg'ulotlarida shuningdek, naturadan tasvirlash, san'atshunoslik asoslari mashg'ulotlarida alohida ahamiyatlidir. Tasviriy san'atni hamma umumiy ta'lim maktablarida o'qitilishining foydali ekanligi buyuk chex pedagogi Ya.A. Komenskiy tomonidan uning «Buyuk didaktika» asarida rivojlantirildi. Hozirda umumta'lim maktablarining vazifalardan biri o'quvchilarni turli kasb va hunarlarga yo'naltirish.

K.D Ushiniskiy shunday degan edi «Rasmni ko'rganda soqov ham tilga kiradi», Fransuz faylasufi Didro, bundan qariyb 300 yil avval, «Qaysi bir mamlakatda rasm chizishni o'qish yozish kabi bilsalar, bu mamlakat barcha sohalarda har qanday mamlakatni quvib yetadi va ortda qoldiradi» degan edi.

Ma'lumki ta'lim –tarbiya jarayonida boshlang'ich sinflar ta'limi alohida bosqich bo'lib, bu davr bola shaxsini eng jadal rivojlanish davri hisoblanadi. Chunki 5-6 yoshdan 10-11 yoshgacha bo'gan davrda bola shaxsi yetuklik va o'smirlik davrida bola shaxsi ko'rish, kuzatish, idrok etish, tasavvur va tafakkur qilishga o'rganish jarayonidagi eng shiddatli bosqich bo'adi.

Tasviriy san'at fanining maktab o'quvchilarini o'qitishda eng avvalo tasviriy san'at turlari: rangtasvir, grafika, haykaltaroshlik, rassomning ish qurollari, chiziqlar va shakllar, bo'yoqlar, ranglar haqida boshlang'ich ma'lumot berilmaydi. O'quvchilar bu ma'lumotlarni olgandan so'ng rasmni qanday chizish, rasm daftariga qanday joylashtirish kerakligi haqida avval nazariy bilim berib so'ngra uni amaliyotda qo'llash va bundan tashqari chizmoqchi bo'lgan biror narsani kuzatish, o'lchash va to'g'ri joylashtirish kerakligi haqida

afsuski ma'lumot berilmaydi. Rassomlar haqida, uni hayoti va ijodi, yaratgan asarlari haqida o'quvchilarga gapirib o'tilmaydi.

Mamlakatimiz ko'plab maktablarida quyidagi muammolarga duch kelamiz. Tasviriy san'at fanini boshlang'ich sinflarda o'z mutaxassisi o'tkazmaganligi sababli o'quvchilar tasviriy san'at fani nimani o'rgatadi, ranglar haqida, rasm chizishda nimalarga e'tibor beriladi, palitra nima, o'quv qurollarini yaxshi bilishmaydi, chiziqlar, shakllar, bo'yoqlar, asosiy ranglar, rasm chizishda ketma-ketlikda ya'ni bosqichma-bosqich chizish kerakligi haqida ma'lumotga ega emaslar. O'quvchilarga tasviriy san'at fanini boshlang'ich sinfdan o'z mutaxassisi o'tgani ma'qul. Bugungi kunda o'quvchilar rasm chizib bo'yashda faqat qalamlar bilan chegaralanib qolmoqda.

Ko'pgina mamlakatlar bir necha yillardan beri tibbiy ta'limda 3D texnologiyalardan foydalanishni amaliyotga tatbiq etmoqda. Masalan, Rossiyaning ba'zi tibbiyot universitetlari inson tanasini tasvirlash uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanadilar - Pirogovning interaktiv anatomik jadvali. Ushbu dasturning imkoniyatlari orasida inson tanasining real o'lchamdagi 3D modeli, shuningdek, inson tanasining 4000 dan ortiq ob'ektlarining lozar va segmentar tuzilishi, intraorgan tuzilmalari va ligamentli apparatlar; 3D tanasi modelining 12 ta tafsilotlar darajasi; 3D ob'ektlar bilan interfaol ishlash; ob'ektlarning nomi va tavsifi bilan maslahatlar kiritilgan. Tasviriy san'at fanisiz mazkur dasturni ishlab chiqish mutlaqo imkonsiz.

Tasviriy san'at fani haqida ma'lumotlar radio va televiniyelarda berilishi sust. Maktablarda tasviriy san'at fani haftasiga boshlang'ich sinflardan to yuqori sinflar o'quvchilari uchun 1 soatdan berilgan. O'quvchilar bilan savil-javob qilinganda tasviriy san'at fanini ko'proq o'tilishini talab qilmoqda.

Tasviriy san'at fanini o'rganish orqali o'quvchilar borliqni idrok etadi va estetik didi o'sadi. Hamda san'atni bilish orqali boshqa fanlarni o'zlashtirishda zamin bo'adi.

Respublikamizning qator viloyat, shahar, tumanlarida yoshlarga tasviriy sana'tni o'qitish bo'yicha maxsus san'at va musiqa maktablari ochilib, iste'dodli yoshlarga tasviriy sana'atdan chuqurlashtirilgan bilim va malakalar berish keng yolga qo'yilgan. Bundan tashqari rasmni kompyuterda chizish turlari mavjud. Misol qilib aytadigan bo'lsak Corel DRAW, PHOTO SHOP, 3D MAX, Kompyuter dizayneri va boshqalar. Oliy o'quv yurtlarida tasviriy sana'atni o'qitish metodikasi, nazariyasi va tarixi bo'yicha magistratura va aspiranturalar ochilmoqda. U yerda xalqimizning iste'dodli

yoshlari bilim olib jahonga mashhur rassom, san'atshunos pedagog olimlar bo'lib yetishib chiqib O'zbekiston tasviriy sa'natini jahon san'ati darajasiga olib chiqishdek sharaflari va ma'suliyatli vazifani amalga oshirmoqdalar.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish kerak tasviriy san'at fanida borliqni idrok etish, o'quvchilarning estetik idroki, didi, mazkur sohaga doir tushunchalari, tasavvur va xotiralarni o'stirishda muhim rol o'ynaydi. Borliqni idrok etish mashg'ulotlari odatda mavzuli kompozitsiyalarni bajarishdan oldin o'tkazilib, unda tabiatdagi va tevarak atrofdagi nafislik va go'zallikni ko'ra bilish, idrok etish natijasida olingan tassurotlardan amaliy, badiiy-ijodiy faoliyatlarda foydalanish nazarda tutiladi. San'atshunoslik bo'limi o'quvchi shaxsining estetik rivojiga ko'maklashib, uni jahon madaniyatining buyuk durdonalari va san'at asrlari orqali tevarak-atrofdagi hayot go'zalliklari bilan tanishtiradi. Badiiy didni shakllantiradi, san'atni sevishga o'rgatadi.

REFERENCES

1. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. T Sharq.1997
2. Abdirasilov S. Tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi. T Ilm-Ziyo, 2011
3. Abdirasilov S, Xasanov. M Rasm o'qitish metodikasi. T Iqtisod-moliya, 2010
4. B.N.Oripov Tasviriy san'at va uni o'qitish metodikasi. Toshkent Ilm-Ziyo 2005
5. Закиров, Д. У. (2020). ЭКОЛОГИК ТАЪЛИМДА МАНТИҚИЙ ФИКРЛАШ ВА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМДАН УНУМЛИ ФОЙДАЛАНИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УСУЛЛАРИ. Биология ва экология электрон журналы, 4(2).
6. Д. А. Татаева, & Д. У. Закиров (2021). ЭФФЕКТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ, ЭКСКУРСИЯ ДЕТЕЙ К ПРИРОДЕ. Academic research in educational sciences, 2 (12), 1413-1418.
7. Алланазарова, И., & Закиров, Д. (2021). ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ 3D-ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ЗАНЯТИЙ КУРСА: «АНАТОМИЯ ЧЕЛОВЕКА» В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ. Academic research in educational sciences, 2(11), 404-411.